

מתורתו של צדיק אבייר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' פינחס תשפ"ה

בית יעקב

הכנת הגוף והנפש קדם התפלה

עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה' (כח ו).

כח האדם לתקן עולמות בעשיה ודיבור

כמה גדול כח האדם, שבמעשה הנראה כה קטן בעולם הזה, פועל הוא גדולות ונצורות בקרב הארץ, ומתקן את כל העולמות העליונים. אך מלבד זה, גם האדם עצמו העושה את המצוות מתקן את גופו ונפשו ועושה רצון בוראו בשלמות.

לפני עבודת הפה בתפילה - נדרשת עבודת המעשים!

רבנו זי"ע א' (מחשוף הלבן בחקותי) מביא על כך את מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בזהר הקדוש (ח"ג ק), שבתפלה "בעיני עבדא ומלולא", כלומר, שאין די בכך שיוציא האדם את מלות התפלה מפיו, ולו גם יעשה זאת עם כל הכונה הראויה ומעמק הלב. אלא יש לצרף לכך מעשים טובים המכניסים את גופו ונפשו לתפלה, כטהרת הגוף, עטוף בציצית, והנחת תפלין.

חובת בדיקת הנקבים קודם התפלה

שכן, כל אדם הנגש אל עבודת התפלה באחת מתפלות העמידה שמתפלל בכל יום, עליו לבדוק היטב את נקביו קדם שילך לבית הכנסת להתפלל, כדי שיהיה גופו נקי, שאין ראוי לאדם לבוא לשרת בבית המלך בגוף מלא סרחון. וגדולה מעלת פעלה זו של עשיית הצרכים כראוי, ויש בכחה לגרם לטהרת המחשבה בשעת התפלה. רבותינו זכרונם לברכה אמרו בענין זה (ברכות כג.) שחייב בדיקת הצרכים קדם התפלה, מקורו בדברי שלמה המלך עליו השלום, בפסוק (קהלת ד י): "שמו רגלך כאשר תלך אל בית האלהים". והפלינו רבותינו בענין זה, ואמרו (ברכות טו.): "כל העושה כך כאלו הקריב קרבן, שנאמר (תהלים כו ו) "ארחץ בנקיון כפי ואסבבה את מזבחך ה".

מעלת הציצית והתפלין וכוון

כיוצא בזה, גדולה מאד מעלת הציצית והתפלין, ותועלתן רבה מאד לאדם, כמה שמצילות מן החטא את השומרן כראוי בקדושה, מסיעות בשמירת עיניו ולבו, ומקרבות אותו לה' ויתברך לדבקה בו, ולהתקדש בקדושתו, ובזכותן יזכו ישראל לנאולה השלמה, וגם כל אדם פרטי יזכה על ידן בדין של מעלה, כי המקימן כאלו קים את כל התורה כלה, ולא זו בלבד אלא נחשב לו כאלו עסק בתורה כל ימיו. ומלבד זאת, בקיום מצוות אלו נעשים תקונים גדולים ועצומים בכל העולמות, והמקימן עושה עצמו מרובה לשכינה.

תיקון חיצוניות העולמות קודם פנימיותם

רבנו האר"י זי"ע א' האריך הרבה בענין זה (שער הכוונות דרושי תפילת השחר ב), וכתב שעל ידי המעשים המכניסים את האדם לתפלה, זוכה הוא לתקן את חיצוניות העולמות, ומכאן זה כאשר הוא מתפלל כראוי, מתקנת על ידו פנימיות העולמות בכח הדבור. וכשם שאי אפשר להגיע לפנימיות לפני המעבר דרך החיצוניות, כך לא יוכל האדם לפעל בכח התפלה לפני שהקדים והכין במעשיו את הנצרך לה.

הקדמת עשיה לדיבור

דבר זה נרמז בדברי התורה כאן: 'עלת תמיד העשיה בהר סיני'. כי קרבן עולת התמיד וכל שאר הקרבנות, מתקנים את העולמות, וכיוצא בהן התפלות הבאות במקום קרבנות. אך בהקדמה לזה צריכה התפלה להיות בבחינת 'עשיה', שתקדם לה הכנה במעשה, ורק אז תהיה רצויה לפני המקום 'לריח ניחח לה'.

יראת יעקב

ההירות וזריזות באמירת התפילה

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו (כח ב).

עיקרי ההכנה לתפלה

עבודת התפלה עבודה רבה היא, שבאותה שעה עומד האדם לפני מלכו של עולם, על כן לבו חיל בקרבו בגשתו אל עבודה זו. והרוצה שתתקבל תפלתו ברצון, מוטב לו שיקים בנפשו כמה תנאים הכרחיים המועילים לזה. כמו כן, יש לאדם להכין עצמו קדם התפלות, שלא יאחר את זמנה של כל תפלה ותפלה כפי שקבעוה חכמים, מחמת שום ענין מעניני העולם.

התפילה במקום קרבן ולכן צריך להתפלל בזמנה ובכוונה

רבנו זי"ע א' (פיתוחי חותם), עומד על כך שישנם שלשה חלקים עקריים בעניני התפלה: א. התפלה תחת הקרבנות, ודינה כדין הקרבן. ב. עקר התפלה - בכונת הלב. ג. תפלה צריכה שתאמר בזמן שקבעו לה הקדמונים, ואין לאחר זמנה.

תפילה כדין הקרבנות

ראשית כל, חייב כל הבא להתפלל לשים אל לבו את מהות התפלה, שהיא במקום הקרבת הקרבנות בבית המקדש, וכמו שנאמר (דברים יד א) "ונשלמה פרים שפתינו". ואם האדם מתבטל מהתפלה הרי הוא בטל וכאלו בטלים חיו, כי אין לו שוב על מי לסמוך, וטוב לו מותו מחיו.

שעבוד הלב והכוונה בכל ברכות התפילה

לאחר מכן יש להזהיר על חובת שעבוד הלב והמחשבה לכונת התפלה, לפי שהתפלה תלויה בלב, כמו שקראו לה רבותינו זכרונם לברכה (תענית ב.) 'עבודה שבלב', ודרשו זאת מן הפסוק (דברים יא יג) "ולעבדו בכל לבבכם". ואלו המתפלל ולבו אינו נתון לתפלה, תפלתו בטלה ומבטלת. כמו כן, אם האדם מכון בתפלה רק בברכות שיש בהן שאלת צרכי הגוף, ואינו מכון בברכות שיש בהן הודאה ושבח לה' ויתברך, גם תפלה זו אינה מקבלת כלל.

התפילה מכפרת ומבטלת דינים

גם דבר זה נלמד מדיני הקרבן, וכדברי רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ה.): "מה אשם לדעת, אף יסורים לדעת". כלומר, כשם שאין הקרבן עולה לשם חובתו אם לא נעשה לשמו, כך גם היסורים מכפרים על האדם רק אם יכון דעתו לקבלם באהבה. ואם כן, כיוצא בזה גם התפלה, שמבטלת מן האדם את כל הדינים הקשים, ובעבודת הקדוש נשברים שלשלאות של ברזל - יועילו כל אלו רק אם יכון האדם על כך בתפלתו.

חובת התפילה בזמנה

ולבסוף, יש להדגיש את חובת התפלה בזמנה, שיש לאדם להכין עצמו להתפלל בזמן הראוי לכל תפלה ותפלה, ולצדד כך ישכים ויצריב קדם זמן התפלה. כי מאחר שהתפלות נתקנו תחת הקרבנות, צריך לקימן בזמנם, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על הקרבנות (ברכות כו.): "עבר יומו בטל קרבנו". ולא יוכל האדם לסמוך על כך שיתפלל את התפלה הבאה, שכן לכל תפלה יש פעלה מיוחדת, ומה שעושה תפלה זו - לא יוכל האדם לעשות בשום תפלה אחרת.

כדי לקיים את כל הדברים האלה, זקוק האדם לזריזות גדולה. ועל כך מרמזים כאן דברי הכתוב, שבפתיחת פרשת הקרבנות, אמר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו צו את בני ישראל. כי כידוע לשון 'צו' היא לשון זריז, מיד, ולדורות (ראה רש"י על התורה ויקרא ב.). לכן אמר הכתוב 'צו', כדי שתהיה בזה אזהרה על חובת ההירות והזריזות הרבה בתפלה. ומלבד מה שכל ענין הקרבנות שיקר לתפלה כאמור, עוד נרמזת כאן התפלה בלשון הכתוב 'ואמרת אליהם' - כי התפלה היא מצוה התלויה באמירה.

באור יעקב

ויאסף אל עמיו

שאחד השרים שהיה יהודי ירא ה' וסר מדע, חש בכאבם, והציע להם להשתטח על הציון של הקדוש רבי יעקב בעיר דמנהור, שרבים נושעו בזכותו, ואולי יושעו גם הם. השר ואשתו שמעו בקול היהודי, והשתטחו על קברו של רבי יעקב במשך לילה שלם בבכי ובתחנונים, מתוך אמונה שלמה בכח הצדיק, והדליקו שם נרות לכבודו של רבנו 'אביר יעקב'.

באותה שנה נפקדה אשתו וילדה בן, ומאותו זמן הוסיפה ללדת וילדה עוד בן, ואחריו שתי בנות. המשיך השר ושר לרבנו, שלאות הוקרה קבל על עצמו שכל שנה ביום הולדת הבן הראשון, ילכו הוא ומשפחתו להדליק נרות ולהשתטח על קברו של רבי יעקב. בנוסף, כל בניו נקראים על שם רבני משפחת אביהצידא, וכן הבנות, האחת נקראת בשם אמו של מרן רבי יעקב, והשניה בשם אשתו של רבי יעקב.

השר לא הסתפק בכך. הוא חלה את פני בבא חאקי זצ"ל שיאות להענות להזמנתו, להגיע לטירתו המפארת, בה ערך לכבודו קבלת פנים ממלכתית, החלים יצרו לכבודו גג מתרבות, והוא עבר תחתיה, כל אחד מהבנים העניק לו שיעון זהב, והשר ואשתו נתנו לו מתנה מכבדת כיד הטובה עליהם.

בשעה שפנה לדרך, ברח אותם ברכה כיד ה' הטובה עליו. באותם הימים בהשתדלות השר, אף הזמן בהזמנה מלכותית בנוכחות שרים, רוזנים ואנשי חצר המלוכה, לבא לארמונו של המלך פואד. כאשר נכנס לטרקלין המלכותי, ברח בבא חאקי זצ"ל את ברכת המלכים (שמכרכים את מלכי אמות העולם): 'ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם', וכל הנוכחים ענו אחריו אמן, ולאחר מכן ברכו בברכת 'הנותן תשועה למלכים', המופיעה במחזורים של ימים נוראים, וליהודים היתה אורה ושמחה.

שנים רבות לאחר מכן, מזכיר היה בבא חאקי זצ"ל קבלת פנים זו, לציון את היחסים המיוחדים שהיו במצרים בעבר, בין השלטון המסלמי לבין היהודים בכלל.

קדשתו הנשגבה של רבנו 'אביר יעקב' זיע"א, השפיעה לא רק בחייו, אלא גם לאחר הסתלקותו לגגיו מרומים המשיכה קדשתו לחופף, ורבים נושעו בכחו הגדול, כמאמר חכמינו ז"ל על יעקב אבינו (תענית ה, ב) 'יעקב אבינו לא מת'. ולא רק יהודים אלא גם גויים מאמות העולם ראו ישועות על קברו.

ועל כך רגיל היה לספר סידנא בבא חאקי זצ"ל, כי בזמן ששהה בדמנהור בציון הקדוש, בדרך לארץ הקדש בשנת תרפ"ה, שמע להפתעתו קול המלה מאזור הציון. הוא התקרב וראה במקום אנשים וטרף, חילים ונכבדים. תוך שהוא מתפלא ומשתומם על המחזה, שאל את הנוכחים לפשר הדבר, מי אלו שנמצאים בציון הקדוש? והם השיבו לו ששר הפנים של מצרים, נמצא כעת בחדר הציון של הצדיק רבי יעקב אביהצידא זיע"א, רבנו 'אביר יעקב'.

בבא חאקי זצ"ל בקש שיאמרו לשר, שנכדו של רבי יעקב נמצא כעת בכניסה לציון, וכמה מהשומרים מסרו את ההודעה לשר. בינתים התישב לנוח קמץא מטרך הדרך, והנה הוא רואה את השר יוצא לקראתו. בקש בבא חאקי לקום לכבודו מפני כבוד המלכות, והנה מרחוק שומע הוא את קולו ורואה את תנועותיו הברורות של השר, המורות לו להמשיך ולשבת, וכך אמר לו השר, 'הנה נשבעתי שלא תקום מפני, כי אם אני אבוא אליך'.

ואמנם כך היה. הצדיק לא קם, ואלו השר וארבעת ילדיו נגשו אליו בקראת כבוד, נשקו את ידיו, ונהגו בו כבוד גדול. אחר ספרו לו השר ואשתו, שמכבדים הם את מקום קבורתו של מרן אביר יעקב, משום שסבורים הם שרבי יעקב שנה את חייהם מחיי יגון לחיי אשר ושמחה. וכה ספרו:

על אף העושר והכבוד הגדול שהיו מנת חלקם, כבר חלפו כמה וכמה שנים מנשואיהם, ולא נולדו להם בנים. נגרם להם צער גדול מכך, עד

קדושת יעקב

בשמות בני יששכר נרמזו ארבעת חלקי התורה

זה, דהינו 'שפע תורה לבנים' מכללות חמשה ווי"ן הנזכרים, וכנזכר על פסוק 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים' וכו', וזהו 'ובני יששכר תולע ופנה ויוב ושמרן הכל כנזכר לעיל וכו'. גם רמז 'תולע ופנה' עם האותיות גימטריא 'תורה'. כללות שני תורות הרמזים ב'יוב ושמרן' באפן זה, דהינו 'יוב' גימטריא כ"ד, לעמת כ"ד ספרים כללות תורה שבכתב וכו', וכידוע נמי מתקוני זהר הקדוש (יד) על פסוק (בראשית כד טו) 'וכדה על שכמה' וכו', 'ושמרן' עם האותיות והתבה גימטריא 'אור משנה', כללות תורה שבבעל פה וכו': (פתח האוהל)

שמות בני יששכר כנגד שלושת הכתרים

גם 'ובני יששכר תולע' דהינו שהן המה הסובלים על כתר תורה הכלול מכל הכתרים, כידוע על פסוק (משלי ח טו) 'כי מלכים ימלכו' וכו', והינו נמי צורף 'יששכר תולע' הוא 'עול כתר', יש"ש גימטריא 'תורה' עם הכולל וכו'. 'אפנה' גימטריא 'טוב כהנה', לעמת כתר כהנה וכו'. 'יוב' גימטריא 'דויד' מלא, לעמת כתר מלכות וכו'. 'ושמרן' לעמת כתר שם טוב שעולה על גביהן (אבות פ"ד מ"א), לשמר ולעשות, 'שומר מצוה' וכו' (קהלת ח ה), שכן הוא צורף 'ושמרן' 'גור שם', על דרך 'טוב שם' וכו' (שם א א), 'כי גר מצוה' וכו' (משלי ו כג): (פתח האוהל)

בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפנה משפחת הפוני. לישוב משפחת הישבי לשמרן משפחת השמרני (כו כג-כד).

אם אפשר על דרך המפרשים זכרונם לברכה שדרכו להם בזה לעמת הרמז וכו', שכלם שוים לטובה בזה השבט המלמד בכתר תורה, כידוע נמי על פסוק (דברים א יב לג) 'ומבני יששכר יודעי בינה' וכו'. וכן רבנו בעל הטורים זכרונם לברכה, הפוני, היה לו לומר 'הפנה' וכתוב פוני, לומר שכל ישראל פונים אליו ללמד מתורתו, עד כאן. ועל פי הנזכר, אתי שפיר גם כן לרמז ד' משפחות הנזכרות דיקא וכו' לעמת ד' חלוקי התורה, שראשי תבות שלהם פרד"ס כידוע וכו'. שגם כן רמז שלהם ככתוב בפרשת ויגש (בראשית מו יג) 'ובני יששכר תולע ופנה ויוב ושמרן', שוים במספר, דהינו 'פשט רמז דרש סוד' עם האותיות גימטריא 'תולע ופנה ויוב ושמרן' וכו', להורות בא שאלו הם בעלי חלקה של תורה כלם כאחד טובים לכתר תורה וכו'. וכן רמז 'תולע ופנה ויוב ושמרן' עם האותיות גימטריא 'כתר תורה' עם האותיות והתבות וכו'. גם לרבות כאן היה וכאן נמצא ששה ווי"ן, לעמת התורה הנקראת 'עץ חיים' (משלי ג יח), ששה סדרי משנה, זה לעמת זה וכו'. גם צורף תורה וחמשה ווי"ן לעמת ה' חמשי תורה הכלולים בששה סדרי משנה כידוע וכו'. וכן צורף כל הנזכר הוא